

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Σ. ΒΑΜΒΑΚΟΥ
τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΒΑΜΒΑΚΟΣ

Διὰ τὸν ἱστορικὸν ποὺ θέλει νὰ σχηματίσῃ μίαν ὀλοκληρωμένην ἰδέαν διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀπὸ δημογραφικῆς, διοικητικῆς, γεωργικῆς, ἐμπορικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπόψεως, πολῦτιμοι πηγαὶ εἶναι πάντοτε τὰ γεωγραφικὰ ἢ περιγητικὰ ἔργα ποὺ ἐγράφησαν ἀπὸ Ἑλλήνας ἢ ξένους γεωγράφους καὶ περιηγητάς. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἴτε κατήγοντο ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, εἴτε ὡς ξένοι περιηγήθησαν τὰ διάφορα διαμερίσματά της, προσδίδει εἰς τὰς πληροφορίες τῶν τὸ κῦρος αὐθεντικῆς πηγῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ στηριχθῇ ὁ ἱστορικὸς τῆς Θεσσαλίας.

Καὶ οἱ μὲν Θεσσαλοὶ γεωγράφοι ἔγραψαν τὰ χωρογραφικὰ τῶν ἔργα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀκολουθοῦντες τὴν ἐκπαιδευτικὴν τάσιν τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδον μεγάλη μορφωτικὴ σημασία εἰς τὴν πατριδογνωσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ πληροφορήσων τοὺς ἐλευθέρους ἤδη Ἑλλήνας, περὶ τῆς καταστάσεως τῆς εἰσέτι ὑπὸ ζυγῶν τελοῦσης Θεσσαλίας. Ἐξ ἄλλου, οἱ ξένοι περιηγηταί, περιερχόμενοι τὴν Θεσσαλίαν κυρίως δι' ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς καὶ ἐρεῦνας, δὲν παρέλιπον ἐν τούτοις νὰ καταγράψουν καὶ πᾶσαν ἄλλην πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν ἤντλουν ἐξ αὐτοψίας, καὶ τοῦτο διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγένετο ἡ σύγκρισις τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Θεσσαλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἀνθρωπογραφικαὶ αὐταὶ σημειώσεις προεκάλουν ὅπως-δήποτε ἐντύπων εἰς τοὺς εὐρωπαίους ἀναγνώστας τῶν.

Τὰ περιγητικὰ καὶ γεωγραφικὰ περὶ Θεσσαλίας ἔργα καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, ἔχουν γραφῆ ἐπὶ συνθετωτέρας, ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἔγραφεν ἕνας σύγχρονος γεωγράφος, βάσεως. Ἀποτελοῦν σχεδιάσματα ἐξ ἀπόψεως πολιτισμοῦ καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐνδιαφέροντα καὶ πολῦτιμα διὰ τοὺς συγχρόνους ἱστορικούς. Εἰς αὐτὰ βλέπει κανεὶς ἀνάμικτα καὶ εἰς μίαν ταυτοχρόνον παρουσίαν ἀρχαιότητος καὶ ἐπικαιρότητος, μυθολογίαν, παραδόσεις, ἱστορίαν, ἦθη καὶ ἔθιμα, ἐπαγγέλματα, ἐπιγραφικὴν, μνημειολογίαν, δημογραφίαν, ἐμπορικὴν κίνησιν, ἐνδυματολογίαν, λογίους, σχολεῖα, ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν κ.λ.π.

Θὰ πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι ὑπάρχει μία ἀνισομέρεια πληροφοριῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν Θεσσαλίαν. Ἑλλήνες καὶ ξένοι συγγραφεῖς περιέγραψαν ἀκριβέστερον καὶ λεπτομερέστερον τὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Θεσσαλίαν, τὸν Βόλον δηλαδὴ, τὰς ἀνθηρὰς κωμοπόλεις τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Κισσάβου, τὴν Λάρισαν, τὸν Τύρναβον καὶ τὴν Τσαρίτσανην, καὶ τοῦτο διότι ἐκεῖ παρουσιάζετο μεγαλυτέρα οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ κίνησις. Ἀντιθέτως ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία, διανύουσα φεουδαρχικὴν, τρόπον τινά, περίοδον, μὲ τὰ μεγάλα τσιφλίκια τῶν Τούρκων ἀγάδων καὶ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς ζῶντας ἐν ἀφανείᾳ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Κολλήγου, δὲν παρουσίαζε πολιτιστικὸν καὶ πνευματικὸν ἐνδιαφέρον, διὰ τοῦτο καὶ οἱ περιηγηταὶ ἀρκοῦνται νὰ περιγράψουν μόνον τὴν ἀνθηρὰν πόλιν τῶν Τρικάλων καὶ τὰ παρακείμενα μοναστήρια τῶν Μετεώρων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ πληροφορίες τῶν εἶναι ἐνδιαφέρουσαι, μὲ τὴν ἀναδίφησιν δὲ καὶ ἄλλων πηγῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ γνῶσις μας διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Θεσσαλικῆς καταγωγῆς γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους καὶ γυμνασιακὰς τοῦ σπουδὰς ἐφοίτησεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, ἐγγραφείς εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, τυχὼν τοῦ πτυχίου τῆς Νομικῆς καὶ διορισθεὶς Δικηγόρος παρὰ τῷ Πρωτοδικεῖῳ Ἀθηνῶν. Τὸ 1942 προσελήφθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐνθα ὑπηρετεῖ εὐδοκίμως μέχρι σήμερον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ τμηματάρχου ἐκτιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος παρ' ὅλων τῶν συναδέλφων του. Ἀπὸ μακροῦ ἐπιδίδεται εἰς μελέτας σχετιζόμενας μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἱστορίαν τῆς Θεσσαλίας, ἔχων δὲ συγκεντρώσει ἀξιόλογον συναφές ὑλικὸν πρὸς ἐκδόσιν.

Παραθέτω κατωτέρω τμήμα περιγραφῆς τῆς Θεσσαλίας ἐκ περιγητήσεων ξένου περιηγητοῦ, δημοσιευθείσης ἐν μεταφράσει εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον (1867) τοῦ Μαρτίνου Βρεττοῦ (σελ. 103-105).

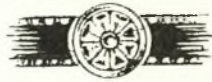
«Ἡ Θεσσαλία ἔχει πληθυσμὸν 320 ἄχρι 330.000 ψυχῶν, ἐξ ὧν 6.000 Ἰουδαῖοι καὶ 40-50 χιλιάδες Ὀθωμανῶν. Οἱ μὲν ἀποκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ Κοινιάροι καὶ κατάγονται ἐκ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐλθόντων κατακτητῶν· οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι Χριστιανοὶ ἐξομῶται καὶ λαλοῦσιν ἔτι καὶ σήμερον τὴν Ἑλληνικὴν. Ἡ Θεσσαλία ἔχει πλεῖστας κόμας καὶ δεκαεπτὰ πόλεις, ἐξ ὧν σπουδαιόταται εἶναι αἱ ἐξῆς: Λάρισα, ἔχουσα 28-30 χιλ. κατοίκων, Τούρναβον 4.500-5.000, Ζαγορά 2.500, Βῶλος 3.000, Τζαριτζάνη 5.000, Τρίκαλα, ἔδρα τοῦ Πασσᾶ, 12.000, Φάρσαλα 4.000, Ἀμπελάκια 3-4.000, Ἐλασσόνα 2.000, Ραψάνη 3.500 κ.λ.π.

Ἡ Θεσσαλία, φύσει γόνιμος γῆ οὔσα, ἀσχολεῖται τούτου ἕνεκα περὶ τὴν γεωργίαν κυρίως. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς, μάλιστα δὲ σῖτον, ἔλαιον, μέταξαν, βαμβάκιον, καπνὸν περίφημον, ὄρυζιον, διαφόρους καρπούς κ.λ.π. Εἰς τοὺς εὐρεῖς αὐτῆς λειμῶνας βόσκουσι πολυάριθμα ποιμνία καὶ ἀνατρέφονται ἐξαιρετοὶ ἵπποι.

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Θεσσαλοὶ εἶχον μεγάλως προοδεύσει εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Πόλεις ὀλόκληροι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ εἰς τὸν χρωματισμὸν τοῦ βαμβακίου, ὅπερ μετέπειτα μετεκομίζετο εἰς τὴν Λειψίαν, τὸ Ἀμβούργον ἢ τὴν Αὐστρίαν. Ὑπῆρχον καὶ κλωστικαὶ μηχαναί, παράγουσαι ὑφάσματα ἐπιζητήσιμα ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τὴν ἐδημερίαν ταύτην κατέστρεψεν ἡ τυραννία τοῦ Βελῆ-Πασσᾶ, υἱοῦ τοῦ περιφήμου Ἀλῆ-Πασσᾶ, μάλιστα δὲ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, τὴν ὁποίαν γενναίως συνεμερίσθη, ἔκτοτε οὐδέποτε ἡ Θεσσαλία ἠδυνήθη ν' ἀνακτήσῃ ὅ,τι ποτὲ ἀπώλεσε. Περιέχει σήμερον 2 ἑκατομμύρια βοσκημάτων, 40-50 χιλιάδας βοῶν καὶ 265.500 φορτηγῶν ζῶων. Κατὰ τὸ 1852, μὴ εὐφορον ἔτος, παρήγαγε 2.800.000 χιλιόγραμμα ἀλεύρου καὶ διαφόρους ἄλλους δημητριακοὺς καρπούς, ὡς ἀραβόσιτον, κριθὴν κ.λ.π., 700.000 ὀκάδων καπνοῦ, 40.000 ὀκάδες με-

Θεσσαλοί της Τουρκοκρατίας (Εικόνες ξένων περιηγητών)

τάξης, 900.000 δκάδων ελαίου και ελαιών, 5.000 καντάρια λινού και 1.000 βαμβακίου κ.λ.π.

Ο Βώλος είναι η επίσημότερος λιμνή της Θεσσαλίας. Εκείθεν εξάγονται συνήθως και προς τὸ ἐξωτερικόν και

τάς ἄλλας τουρκικάς ἐπαρχίας δημητριακοὶ καρποί, καπνός, ξυλική ναυπηγήσιμος, κουκούλια και μέταξα, ἔλαια κ.λ.π. Τὸ ὄλικόν ποσὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐξαγωγῆς ὑπῆρξε κατὰ τὸ 1852 τριῶν ἑκατομμυρίων φράγκων. Τὰ δ' εἰσα-

Πίναξ Στατιστικὸς τῆς Θεσσαλίας (1852)

	Ἵθωμανοὶ	Χριστιανοὶ	Ἔδρα	Ἐκκλησία
Λαρίσης, ὑφ' ἣν και ἡ χώρα τοῦ Ὀλύμπου	19.000	30.000	Λάρισσα	Λαρίσης
Τυρνάβου	2.000	8.000	Τύρναβος	»
Καρδίσης και Ἀγρᾶφων	3.000	15.000	Καρδίτσα	Φερσάλων
Ἀγυιάς	2.000	18.000	Ἀγυιά	»
Βώλου ἢ Μαγνησίας	2.000	42.000	Βώλος	Δημητριάδος
Ἀλμυροῦ	1.000	8.000	Ἀλμυρά	Θαυμακοῦ
Βελεστίνου ἢ Φερρῶν	1.000	7.000	Βελεστίνος	»
Φερσάλων ἢ Δομοκοῦ	5.000	27.000	Φέρσαλα	Θαυμακοῦ-Φερσάλων
Τρικάλων ὑφ' ἣν ἢ Καλαμπάκα, τὸ Γαρδικίον, ἢ χώρα τοῦ Ἀσπροπόταμου, και μερίς τῶν Χασσίων	3.000	42.000	Τρίκαλα	Τρίκης Σταγ. και Γαρδικίου
Δεμενίκου		9.000	Δεμένικον	Φερσάλων
Κετρίνης	1.000	18.000	Κατερίνη	Πλαταμῶνος
Ἐλασσῶνος, ὑφ' ἣν και ἡ Ραψάνη και τὸ πλείστον τῶν Χασσίων	3.000	59.000	Ἐλασσών	Ἐλασσῶνος
	42.000	238.000		

Σημειωτέον ὅτι ἐν Λαρίσση και Τρίκκη ἐνοικοῦσι και περὶ τὰς 6.000 Ἑβραῖοι, ἀναβιβάζεται ἄρα τὸ ποσὸν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐνοικούντων εἰς 331.000.

χθέντα είδη κατά τὸ αὐτὸ ἔτος, συνιστάμενα εἰς ἀποικιακὰ προϊόντα, Ἀγγλικὸν σίδηρον, ὑφάσματα καὶ διάφορα τεχνουργήματα ἀνέβησαν εἰς 1.800.000 φράγκων.

.....
Μόλις μένουσιν εἰς Λεχώνια 50 κατακτηταί, καὶ αὐτοὶ ἀρκοῦσι νὰ δώσουν εἰς ὅλον τὸ χωρίον τὰ φαινόμενα τῆς ἀθλιότητος. Ὅλα καταστρέφονται ὑπ' αὐτοῦς. Οἱ οἴκοι καταρρέουσι, τὰ παράσιτα φυτὰ καταπνίγουσι τὴν καλλιέργειαν ἐν τοῖς κήποις, καὶ ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι ἠρειπωμένος, ὡς νὰ μετέχη καὶ ἡ θρησκεία τῆς γενικῆς ταύτης καταστροφῆς. Ἀπαντᾷς εἰς τὰς ὁδοὺς μαύρους δούλους ρακενδύτας, διολισθαίνοντας παρὰ τοὺς τοίχους, ἵν' ἀποφύγῃσι τὴν προσέγγισιν τοῦ ξένου, ἐνῶ αἱ Ἑλληνίδες νήθουσι, καθήμεναι εἰς τὸν οὐδὸν τῆς θύρας καὶ ἔχουσαι πέριξ πολυμελῆ οἰκογένειαν. Ἐάν δὲν ὑπῆρχαν Ἑλληνες εἰς Λεχώνια, ἡ θαυμασίως εὐφορος ἐκείνη Πεδιάς, ἡ ἐσκεπασμένη ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ μορεοφυτειῶν, θὰ μετεβάλλετο πρὸ πολλοῦ, εἰς νοσώδη ἔλη, ὡς μέγα τῆς Θεσσαλίας μέρος».

Ἴδου καὶ ἕνας διαφωτιστικὸς στατιστικὸς πίναξ τῆς Θεσσαλίας, συνταχθεὶς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1852) ὑπὸ τοῦ Ἡπειρώτου ἱστορικοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, Ἀθήναι 1856, Β', σελ. 40):

ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΑ ΗΠΕΙΡΟΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΟΥΣΙΑ
τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος

Ὅταν ἐγίνε ἡ προσάρτησι τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἄρτης στὴν Ἑλλάδα, ἰδρύθηκε ἡ Προνομιοῦχος Τράπεζα Ἡπειροθεσσαλίας διὰ τοῦ ἀπὸ 31)1)1882 Βασ. Διατ.)τος. Τὸ βασιλικὸ αὐτὸ διάταγμα ἐξεδόθη βάσει τοῦ ἐιδικοῦ νόμου ΩΠΗ' ὁ ὁποῖος ἐπεκύρωσε τὴ σύμβασιν ἡ ὁποία συνωμολογήθηκε στὸ Παρίσι στὰς 16)12)1881 μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Τραπεζῆς ταύτης καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου. Τὸ καταστατικὸ τῆς Τραπεζῆς αὐτῆς ἦταν ὁμοίον μὲ τὸ καταστατικὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἰδρύθηκε τὸ 1841. Τὸ μετοχικὸ κε-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

φάλαιο τῆς Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας εἶχε ὀρισθῆ σὲ 20.000.000 δραχμῆς. Ἦτο διηρημένον σὲ 40.000 μετοχὰς τῶν 500 δραχμῶν ἢ κάθε μία. Ἡ Τράπεζα αὕτη εἶχε τὸ πρῶτο μίον νὰ ἐκδίδῃ καὶ νὰ κυκλοφορῇ τραπεζογραμμάτια στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα. Ἐπίσης ἀπήλανε εἰδικῶν προνομίων στὴν διαδικασίαν τῶν ἀπαιτήσεών της. Πρῶτοι ἰδρυταὶ ἦσαν ὁ Ἀνδρέας Συγγρός, ὁ Στέφανος Σκουλούδης, ὁ Γεώργιος Ἀθηνογένης ποὺ μέναν στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ Γεώργιος Κορωνιὸς ποὺ ἔμενε στὸ Παρίσι.

Τὸ Γενικὸ τῆς Συμβούλιον εἶχε ἔδρα τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ γραφεῖα τοῦ στεγαζόμενου στὰ ἄνω διαμερίσματα τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου, ὅπου εἶναι σήμερον ἡ πλατεῖα Ταχυδρομείου. Ἦταν συγκροτημένο ἀπὸ τὰ ἐπόμενα πρόσωπα κατὰ τὸ 1895:

Πρόεδρος: Ἀνδρέας Συγγρός

Ἀντιπρόεδρος: Κωνσταντῖνος Ν. Κωστής

Μέλη: Ἰωάν. Κυριακίδης, Γ. Ἀντωνόπουλος καὶ Μ. Μαρίνος.

Ἡ Διοίκησις τῆς Τραπεζῆς ἦταν στὸ Βόλο.

Διοικητὴς τῆς εἶχε ἐκλεγῆ ὁ Ἀλεξ. Μαθιουδάκης, Γεωργίου Ἐπιθεωρητῆς τῆς εἶχε τοποθετηθῆ ὁ Γ. Κατσελίδης.

Εἶχε ἰδρῦσει ὑποκαταστήματα μὲ διευθυντάς:

στὴν Ἀθήνα	Κ. Παναγιολόπουλο
στὴ Λάρισα	Κ. Φραγκοῦλη
στὴν Ἄρτα	Κ. Ξανθοπούλο
στὰ Τρίκαλα	Ἦλ. Παπαηλιόπουλο
στὴν Καλαμπάκα	Ι. Καλαμπάκαν
στὸν Ἄλμυρό	Κ. Παναγόπουλο

Εἶχε ἀρχίσει τὰς ἐργασίας τῆς τὸν Μάιον τοῦ 1882 μὲ γεωργοκτηματικὰ δάνεια. Χορηγοῦσε τὰ δάνεια ταῦτα στοὺς ἀγρότας μὲ τόκο 6% γιὰ κύριον σκοπὸ νὰ ἐξαγοράσουν ἀγροτικὰ κτήματα ἀπὸ τοὺς τούρκους μπεήδες, οἱ ὁποῖοι δυνάμει τῆς συνθήκης μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πουλήσουν τὰ τιφλίκια τους καὶ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ τὸν νομὸ Ἄρτης.

Ἡ Τράπεζα Ἡπειροθεσσαλίας χρηματοδοτοῦσε καὶ τὸ ἐμπόριον, τὶς βιοτεχνίας, τὶς βιομηχανίας, τὶς χερσαῖες συγκοινωνίας καὶ τὴν ναυτιλίαν, οἱ ὁποῖες τότε στὴ Θεσσαλία δὲν ἦταν ἀκόμη οὔτε στὰ πρῶτα τοὺς βήματα.

Ἡ Τράπεζα Ἡπειροθεσσαλίας ἐνίσχυσε οἰκονομικῶς καὶ ἐπροστάτευσε τοὺς κλάδους αὐτοῦς τῆς παραγωγῆς μέχρι τὸ 1899 ὁπότε συνεχωνεύθηκε μὲ τὴν ἔθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.